

ефективності праці певний рівень незадоволеності працівників (особливо у змісті роботи) повинен бути наявним.

Висновки. Можна зробити висновок, що задоволеність працею працівників підприємства й ефективність діяльності підприємства є взаємозалежними показниками. Ефективність діяльності підприємства буде на гідному рівні, якщо задоволеність від роботи у працівників знаходиться на високому рівні, а підприємство отримуватиме кращий результат та кращі фінансові показники дохідності.

Abstract. The article considers the concept of satisfaction with the work of the organization's personnel and its influence on the efficiency of the enterprise. Let's consider the factors affecting job satisfaction.

Keywords: job satisfaction, efficiency, labor productivity, progressive satisfaction, trust.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сафін О. Д. Почуття гумору як чинник міжособистісної взаємодії у проблемних ситуаціях. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2012. Вип. 11. С. 126–131.
2. Данильченко Т. В. Об'єктивні фактори суб'єктивного благополуччя. *Актуальні проблеми психології. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. 2014. Т. 13. С. 165–176.
3. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. 320 с.
4. Юкіш В. В. Застосування матеріальних і нематеріальних методів мотивації лідерства на різних рівнях управління. *Інноваційна економіка*. 2009. № 8. С. 62–66.

УДК 821.161.2Виннич:791

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДРАМИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА «ГРІХ» ЗАСОБАМИ КІНО

Ю. І. Жиліна, В. А. Прасолова

Анотація. Статтю присвячено зіставленню драми В. Винниченка «Гріх» та її однойменної екранізації, здійсненої Олегом Біймою. Екранізація драми сприяла поверненню творчого доробку драматурга в Україну, популяризації його творчості засобами кіно. Під час перенесення драми на екран були додані окремі сцени, які дозволили глядачам зрозуміти поведінку героїв, готували до сприйняття подружньої зради. З-поміж акторського складу слід відзначити переконливу гру Богдана Ступки, який зіграв у кінострічці роль Сталінського.

Ключові слова: інтерпретація, кіно, режисер, художній твір.

Вступ. Драматургія Володимира Винниченка насичена яскравими образами та відбиває суспільно-політичні процеси бурхливої доби. Зіткнення ідей і поглядів його сучасників змусили письменника передати свої відчуття на сторінках творів. Завдяки зосередженню автора на внутрішньому світі головних героїв його можна назвати продовжувачем традицій психологічної драми і «драми ідей». Як вважає М. Сорока, головною та наскрізною ідеєю тодішньої творчості письменника є чесність із собою [1, с. 52]. Тільки завдяки чесності з собою можна бути психологічно вільною людиною. Адже не існує будь-яких гальм чи обмежень, що можуть зупинити людину. Така ідея часто виправдовує й негідні вчинки головного героя твору. Одним із яскравих прикладів саме виправдання таких вчинків є драма «Гріх» (1919), у якій показано, як головна героїня занепадає духовно, а головне – морально. Марія Ляшківська постає перед загрозою втрати власного «я», коли обставини змушують її відректися від установлених норм і моралі. Саме руйнація основ суспільної моралі, порушена в цій драмі, надихала театральні трупі ХХ–ХХІ ст. інсценувати твір. «Художньо-творча діяльність Володимира Винниченка, специфіка інтерпретації його творів в українському театрі ХХ – поч. ХХІ ст. вельми складна й багатогранна, пов'язана з широким колом літературно-мистецьких, естетичних і теоретичних питань (відношення літератури та сценічного мистецтва до дійсності, розвиток творчих напрямів, традиції і новаторство, специфіка творчості літературної, театральної та ін.)» [2, с. 191].

Першим, хто звернувся до драми «Гріх», був Гнат Юра, який поставив її на сцені «Молодого театру» в 1919 році. «Такої психологічної відвертості в зображенні душевних метань людини до Винниченка не знала українська література, як не знала й такої розкнутості в трактуванні ризикованих моральних проблем», – зазначає режисер [3, с. 20]. Уже наступного 1920 року на відкритті нового Театру імені Івана Франка у Вінниці п'єса стала візитівкою режисера та започаткувала нову еру театрального життя міста. Головні ролі виконали Поліна Самійленко та сам Гнат Юра. Але, на жаль, як зазначає П. Кравчук, важко говорити про особливості режисерського трактування кожної постанови Гната Юри порівняно з попередніми вже виставами минулих років через цілковиту відсутність рецензій чи критичних оглядів на п'єси, поставлені у 20–30 роки ХХ ст. [4, с. 34].

Паралельно з театральними постановками до творчості Володимира Винниченка зверталися й кінематографісти. Перші німі стрічки за п'єсами письменника були зняті ще в 1918 році: «Сходи диявола» Георгія Азагарова за п'єсою «Чорна Пантера та Білий Ведмідь» та «Брехня» В'ячеслава Висковського [5, с. 60]. Однак до наших днів вони не збереглися.

Олег Бійма – це режисер, який працює у вже незалежній Україні. Після закінчення в 1972 році Київського театального інституту розпочав роботу на кіностудії «Укртелефільм»: спочатку режисером і сценаристом, а потім – генеральним директором і художнім керівником студії. За цей час йому вдалося зняти понад 30 фільмів, за деякі з них отримав нагороди: на Всесоюзному фестивалі телефільмів у Саратові та Першому Українському кінофестивалі ім. І. Миколайчука став призером за мінісеріал «Гріх»; у 1996 році отримав Державну премію України ім. Т. Шевченка за телесеріали «Пастка» та «Злочин з багатьма невідомими»; а після презентації десятисерійного серіалу «Острів любові», знятого в 1996 році, отримав головний приз Першого Українського телефестивалю «Золота ера». Варто зазначити, що премії та нагороди були присуджені за екранізації відомих творів українських письменників – Михайла Коцюбинського, Івана Франка, Ольги Кобилянської та інших. Особливе місце серед кінодоробку режисера посідає постать Володимира Винниченка. У період з 1990 року по 1995 рік виходить три екранізації творів письменника – «Чорна пантера та Білий ведмідь» (1990), «Гріх» (1991), епізод «Заручини» (1995) із серіалу «Острів любові».

Актуальність студії зумовлена, з одного боку, необхідністю дослідження кінематографічної рецепції літературного доробку Володимира Винниченка, а з іншого – можливістю збагачення інтермедіальних студій. Нові режисерські сцени, майстерно вплетені в канву кінострічки, дають можливість по-новому поглянути на літературний доробок Володимира Винниченка. Додаючи передісторію головної героїні, сценаристи свідомо допомагають глядачеві зануритися у внутрішній світ персонажів.

Метою студії є зіставлення драми Володимира Винниченка «Гріх» 1919 року з кінострічкою українського режисера Олега Бійми 1991 року, виявлення відмінних рис, з'ясування ролі першоджерела для створення кінофільму.

Результати та обговорення. У 1921 році на V Всеукраїнському з'їзді рад радянська влада оголосила Володимира Винниченка «ворогом народу» та заборонила його твори. Лише з початком «відлиги» постать письменника вдалося повернути із забуття. Багато в чому допоміг кінематограф, який відродив українську літературу та подарував нове життя творам. У 1991 році на кіностудії «Укртелефільм» було знято двосерійний мінісеріал за мотивами драми «Гріх» Володимира Винниченка. Інтерпретувати літературний твір Винниченка вдалося сценаристам фільму – Олегові Біймі та Тамарі Бойко.

Початок серіалу, за задумом режисера, відрізняється від початку оригінального твору: постає передісторія життя головної героїні. Марія Ляшківська – жінка-інтелігентка, яка проводить час за зустрічами та новими знайомствами. Хоч вона і заміжня, однак не соромиться приймати квіти від тасмних залицяльників і не приховує цього від чоловіка. Їхній шлюб розпадається, проте ще жевріє надія на щасливе життя, однак одне без одного, адже чоловіка Марії, пана Станіслава, забирають на фронт (де він із часом і загине). Ця історія нещасливого шлюбу приверне увагу глядача до кіноекрану на довгих 47 хвилин. Здається, режисер намагається «підштовхнути» до першопричин становлення майбутньої революціонерки. Парадоксально, але цього епізоду немає в оригінальному творі Володимира Винниченка. Натомість драма

розпочинається з розмови Марії та Ніни – дружини ватажка їхньої підпільної групи Івана, в якого головна героїня закохалася. Жінки дискутують на тему гріховності, тому завдяки окремим реплікам можна дізнатися про попереднє життя Марії. «Наче ми винні, що ти *зраджува-*ла свого чоловіка й він кинувся під німецькі штихи» [6], – говорить Ніна під час палкої суперечки. Головна героїня акцентує на відсутності гріха, адже, якщо його немає на фронті, то його немає і за мирного життя. Побачивши згвалтування молодих жінок і загибель чоловіків під час Першої світової війни, Марія не відчуває провини за маленькі «грішки», скоєні нею – закурювання від лампадки, принесення в жертву особисті ідеали.

Володимир Винниченко намагався показати життя однієї революціонерки, її гріхи, які вона спокутує упродовж життя: «А ви ж уявіть собі, що той чоловік мусить переживати. От ви тільки уявіть. Стати провокатором, зрадником. Га? Хіба не жак? От ви подумайте тільки це про себе. От уявіть, що ви, саме ви, раптом – провокатор, зрадник, що ви сидите отут, балакаєте зі мною, а самі собі знаєте, що ви є зрадник, що вас ловлять ваші товариші, що вас мають убити, розшматувать» [6]. За іронією долі в серіалі показано, що Марія – це не революціонерка, а жертва обставин, завдяки яким вона стала учасницею підпілля. Вона дізналася про таємне життя групи ненароком: коли жандарми поранили пострілом Михаса – ще одного революціонера та друга Івана. Однак вона не злякалася та продовжила допомагати новим знайомим.

Зовсім новим сценаристським рішенням є момент виходу головних героїв із в'язниці, куди їх взяли під варту після «накриття» їхньої підпільної друкарні. У драмі Володимир Винниченко зазначає, що вихід на волю можливий тільки після того, як Марія «зрадить» своїх друзів, видасть слідчому Сталінському всю таємну інформацію. Головна героїня стає на шлях зради, адже Іванові потрібна негайна медична допомога через перші симптоми захворювання на туберкульоз. Така жертва дається їй важко, але вона змушена піти на неї через кохання. «Але ж вас піймано не тільки на цьому, а на тій самій *любові*. Коли ви не будете видавати, то ту ж вашу кохану людину знов будуть мучити» [6], – пояснює згодом Марія свій вчинок. Натомість сценаристи кінофільму вдаються до зовсім іншого розгортання подій: з в'язниці виходять усі, крім Івана, якого далі тримають під вартою як ватажка підпілля. Обставини змушують Марію діяти негайно, позаяк вона дізнається про вагітність Ніни. Вона звертається до лікаря, який допомагає витягнути Івана з в'язниці. Насамперед йому вдалося проникнути всередину карцеру та під приводом смерті від віспи винести революціонера. Так Іван зміг повернутися знову на свободу.

Кінцівки літературного та кінематографічного творів відрізняються кількістю смертей головних героїв. У Володимира Винниченка Марія, жертвуючи собою задля порятунку друзів, випиває слоїк з отрутою для того, аби Сталінський не міг більше її мучити та змушувати видавати нову інформацію. Натомість сценаристи демонструють більш песимістичне бачення кінцівки. У серіалі смерть забирає одразу трьох персонажів: Івана вбивають на вулиці, Марія стріляє у Сталінського, а Михасє вішається через зраду свого батька. Щодо головної героїні, то в кінофільмі не показана подальша її доля. Вона залишилася живою, однак чи дасть совість їй жити далі – це режисер лишив на розсуд глядача. Очевидно, Бійма хотів показати, що гріх і зрада однієї людини може позначитися на долі інших.

Варто звернути увагу також і на гру акторів. Роль Марії виконала Наталія Єгорова, радянська акторка театру і кіно. У Винниченка Марія постає розкутою, сильною особистістю, для якої не існує заборон. Вона готова на будь-що, аби тільки домогтися свого. Згадати хоча б її стійкість під час допитів. Натомість екранна Марія – інтелігентка, натура більш витончена. Хоча вона проявляє сухість до інших персонажів, однак героїня не викликає таких сильних емоцій, як її літературний відповідник. Дві різні Марії постають на екрані та на сторінках твору: у Винниченка вона – мучениця, яка сповідує свої гріхи, а в Бійми – людина, яка намагається будь-якою ціною знайти способи вийти із біди. Такі начебто різні жінки постають перед нами, але їх єдне одне – ідея руйнації особистості через гріх.

Богдан Ступка ж у виконанні полковника Сталінського – це точне потрапляння у ціль, бо його бездоганна гра ката справляє враження. Його пильний погляд наче спрямований «у душу» підозрюваних, змушує робити все, чого він вимагає. А фінальна сцена з Марією, коли

Сталинський приходять до квартири революціонерів під прикриттям, вражає акторською грою. Богдан Ступка з таким запалом грає роль мучителя, що йому просто неможливо не повірити. Важливу роль у драмі відіграє Ніна (Муфта) Чоботар. Володимир Винниченко описав її як дівчину, яка «любить горнутись у що-небудь тепле й пухнасте, лежати клубочком на канапі і їсти солодке» [6]. У її поведінці виявляється дитячість і наївність, вона ладна повірити в будь-що, а заради Івана готова зробити що завгодно. Олені Борзовій, яка зіграла цю роль, вдалося відтворити характер героїні. Легка, трохи з підстрибуванням хода, блискучі очі та щира усмішка змушують вірити героїні та привертають увагу до неї.

Висновки. Отже, «Гріх» – це драма Володимира Винниченка, яка привернула увагу Олега Бійми. Щоб реалізувати свій задум, режисер і сценаристи додали до сюжетної канви драматичного твору нові сцени, які допомагають глядачеві зрозуміти вчинки персонажів. Уведена історія попереднього життя Марії – до її знайомства з Іваном і його підпільною групою – прояснює поведінку героїні, її здатність йти на компроміс із власною совістю.

Abstract. The article is devoted to the comparison of V. Vynnychenko's drama «Sin» and its film adaptation, directed by Oleg Biima. The adaptation of the drama contributed to the return of the playwright's creative contribution to Ukraine, popularization of his work by films instrumentalities. During the transfer of the drama to the screen separate scenes were added, that allowed the audience to understand the behavior of the characters, prepared for the perception of adultery. Among the cast, it should be noted the convincing performance of Bohdan Stupka, who played the role of Stalin'sky in the film.

Keywords: interpretation, film, director, fiction.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сорока М. В. Сценічні інтерпретації драми Володимира Винниченка «Гріх» у XX ст. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*. 2017. Вип. 35. С. 50–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2017_35_7
2. Сорока М. В. Мистецький ракурс творчості В. Винниченка в контексті сценічного рішення його літературних творів. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. 2021. № 4. С. 190–195.
3. Юра Г. Молодий театр. *Молодий театр: генеза, завдання, шляхи: статті, спогади, матеріали*. Київ: Мистецтво, 1991. С. 169–181.
4. Кравчук П. Драматургія Володимира Винниченка у сценічних інтерпретаціях Гната Юри. *Вісник Львівського університету. Серія: Мистецтвознавство*. 2008. Вип. 8. С. 27–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mistec_2008_8_5
5. Кирилова О. О. Володимир Винниченко: «кінодекадент у вишиванці» (культурна історія екранізацій – 1917–2014 рр.). *Мазістеріум. Культурологія*. 2017. Вип. 68. С. 58–66.
6. Винниченко В. К. Гріх URL: <http://ukrlife.org/main/evshan/hrih.htm>. Назва з екрана.

УДК 159.972

СПЕЦИФІКА ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ, ЇХ ПРОЯВИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

В. П. Жукотанська, К. М. Васюк

Анотація. У статті на основі теоретичного аналізу наявних публікацій з проблеми та емпіричних досліджень розглянуто основні причини виникнення психосоматичних захворювань, а саме особливості їх корекції та діагностики, концепції яких спираються на психологічні або звичайні фізіологічні передумови, що зумовлює наявність великого спектру різних явищ, головну роль яких беруть на себе соматичні симптоми, що розглядаються як психопатологічні феномени та соматичні дисфункції (стрес та соматичні симптоми).

Ключові слова: емоційні порушення, дисфункції, психокорекція, психосоматика, хворі.

Переважаюча більшість досліджень розвитку психосоматичних захворювань та розладів спираються на психологічні або звичайні фізіологічні передумови, що зумовлює наявність великого спектру різних явищ. Однак головну роль відіграють соматичні симптоми, які розглядаються як психопатологічні феномени та соматичні дисфункції одночасно. Найголовнішим чинником виникнення таких розладів слугують стрес та соматичні симптоми. Всі ці види розладів спричинені дією певних чинників, а саме змінами деяких функцій головного мозку.